

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Бєлов Олександр Романович

здобувач вищої освіти факультету суспільно-гуманітарних наук та права
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна*

Наукова керівниця: Скребовська Світлана Вікторівна

асистентка кафедри права
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У ВІЙСЬКОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Євроінтеграційний курс України зумовлює необхідність реформування національного законодавства відповідно до європейських стандартів, зокрема у сфері військового права. В умовах збройної агресії та запровадження воєнного стану в країні, особливого значення набуває забезпечення ефективної правової системи, яка поєднує вимоги національної безпеки та дотримання прав і свобод людини [1]. Впровадження європейських стандартів у військово-правову сферу України виступає важливим етапом модернізації правової системи та наближення її до правових засад Європейського Союзу та Ради Європи [2].

Основою правового регулювання у цій сфері є Конституція України, яка закріплює принцип верховенства права, а також гарантує основні права і свободи людини, навіть в умовах особливого періоду. Водночас Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» [3] та Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [4] визначають правові та організаційні засади функціонування військової системи держави. У контексті європейської інтеграції особливого значення набуває узгодження цих норм із міжнародними стандартами, зокрема практикою Європейського суду з прав людини. Важливим напрямом реформування військового права є забезпечення балансу між інтересами держави у сфері оборони та необхідністю дотримання прав людини. Європейські стандарти передбачають, що навіть в умовах воєнного стану

держава не може повністю відмовитися від гарантій прав людини, а лише допускає їх обмеження у чітко визначених законом межах. Як підкреслюється у наукових дослідженнях, «Євроатлантична інтеграція України є стратегічним пріоритетом державної політики», що передбачає приведення законодавства у відповідність до стандартів демократичних держав [5].

Впровадження європейських стандартів у військове право України є складним і багаторівневим процесом, який передбачає не лише формальне оновлення законодавства, а й зміну підходів до правозастосування, підвищення ролі судового контролю та забезпечення ефективного захисту прав людини у сфері оборони.

Важливим аспектом інтеграції європейських стандартів у військове право України є адаптація національного законодавства до принципів, закріплених у міжнародно-правових актах, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Практика Європейського суду з прав людини відіграє ключову роль у формуванні підходів до забезпечення прав військовослужбовців, зокрема щодо права на справедливий суд, заборони нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження, а також права на повагу до приватного і сімейного життя [6].

У цьому контексті актуальним є питання реформування системи військової юстиції. Європейські стандарти передбачають незалежність і неупередженість судових органів, що розглядають справи військовослужбовців. В Україні ж тривалий час існували дискусії щодо доцільності функціонування спеціалізованих військових судів та необхідності забезпечення ефективного судового контролю за діяльністю органів військового управління. Як зазначається у науковій літературі, впровадження європейських стандартів «посилює демократичний цивільний контроль та стійкість держави» [7].

Окрему увагу слід приділити питанням дисциплінарної та кримінальної відповідальності військовослужбовців. Європейський підхід передбачає чітке нормативне визначення підстав відповідальності, пропорційність покарання та наявність ефективних механізмів оскарження. В Україні ж на практиці можуть

виникати труднощі із забезпеченням цих принципів, зокрема у випадках застосування дисциплінарних стягнень або притягнення до кримінальної відповідальності в умовах воєнного стану.

Крім того, одним із ключових напрямів імплементації європейських стандартів є забезпечення належного соціального та правового захисту військовослужбовців. Це включає гарантії грошового забезпечення, медичного обслуговування, соціальної адаптації після завершення служби, а також захисту прав членів їхніх сімей. У цьому контексті підкреслюється, що впровадження нових підходів «відкриває унікальну можливість» для модернізації системи управління у секторі оборони.

Наукові дослідження свідчать про наявність певних проблем у процесі імплементації європейських стандартів у військове право України [7]. Зокрема, серед них виділяють: фрагментарність законодавчих змін, недостатній рівень узгодженості між різними нормативно-правовими актами, а також складність практичного застосування міжнародних стандартів у діяльності військових органів. Це зумовлює необхідність комплексного підходу до реформування військового законодавства, який передбачає: системність, послідовність та врахування як міжнародного досвіду, так і національних особливостей [7].

Впровадження європейських стандартів у військове право України – є необхідною умовою розвитку сучасної правової держави та важливим елементом євроінтеграційних процесів. Цей процес спрямований на забезпечення ефективного функціонування сектору безпеки і оборони, а також на гарантування прав і свобод військовослужбовців, відповідно до міжнародних стандартів.

Адаптація національного законодавства до європейських вимог потребує комплексного підходу, який передбачає не лише оновлення нормативно-правової бази, а й удосконалення механізмів її реалізації. Особливого значення набуває забезпечення відповідності практики правозастосування принципам верховенства права, правової визначеності, пропорційності та справедливості.

Отже, подальше впровадження європейських стандартів у військово-правові стандарти України має здійснюватися з урахуванням сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом, а також необхідності гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу та практикою Європейського суду з прав людини. Це сприятиме зміцненню обороноздатності держави, розвитку правової системи та утвердженню України як демократичної та правової держави.

Список використаних джерел:

1. Матат А.В. Європейські стандарти прав людини та їх імплементація в Україні: аналіз Хартії ЄС про основоположні права. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2025. Серія Право. Випуск 89. Частина 1. С. 235-239.
2. Бабарицький О.В., Ігнат'єва А.І., Ремпель С.Г. Україна в європейській системі захисту прав людини. Право і суспільство. 2025. №6. С. 451-457.
3. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст. 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (дата звернення: 12.04.2026).
4. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 44, ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 12.04.2026).
5. Борко Н.О., Романенко Л.М., Імплементація стандартів НАТО та ACQUIS ЄС у секторі безпеки й оборони України в умовах збройної агресії. Євроатлантична інтеграція України в умовах збройної агресії: теорія і практика: матеріали науково-практичного круглого столу (м. Київ, 23 жовтня 2025 року). С. 89-92.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 12.04.2026).
7. Ткаченко Д. Ю., Романенко Л.М. Конституційні засади закріплення євроатлантичного курсу України в умовах війни: виклики та шляхи реалізації.

Євроатлантична інтеграція України в умовах збройної агресії: теорія і практика:
матеріали науково-практичного круглого столу (м. Київ, 23 жовтня 2025 року).
С. 142–145.